

**ÜZLETI ETIKA – FÓKUSZBAN ÉSZAK-DÉL ÉS KÖZÉP-KELET-EURÓPAI
ÖSSZEHASONLÍTÁSOK****BUSINESS ETHICS – FOCUS ON NORTH AND SOUTH AND CENTRAL-EASTERN
EUROPEAN COMPARISONS**

**József Poór - Imrich Antalík - Péter Kollár - Ruth Alas - Katalin Szabó -
Kinga Kerekes - Ágnes Slavic**

Abstract

The purpose of this paper is to examine differences in ethics in CEE (Central and Eastern European) and Baltic-Nordic countries. The paper starts with theory about ethical idealism and relativism, followed by country descriptions and analysis of empirical data in six countries. This contribution is based on an empirical-analysis of responses related to ethics position theory (EPT) D.R.Forsyth measuring idealism and relativism in six different countries. Survey data related to Ethics Position Questionnaire developed by Forsyth (1980) were collected in six countries, Finland, Estonia, Hungary, Romania, Slovakia and Serbia and among Hungarian minority in Romania, Slovakia and Serbia.

Key words

Business ethics. Ethical idealism. Ethical relativism. CEE countries.

Absztrakt

Kutatásunk során azt vizsgáltuk és arra kerestük a választ, hogy miként vélekednek az emberek egyes, az üzleti élethez kapcsolódó morális kérdésekről. Ennek mérésére D. R. Forsyth által kifejlesztett Etikai Pozíció Kérdőív (EPQ) észt, finn, magyar, román, szerb és szlovák nyelvű változatát használtuk. Kutatásunkat hat országban (Észtország, Finnország, Magyarország, Szlovákia, Románia és Szerbia) hajtottuk végre. Vizsgálatunk sajátos vonása, hogy elemeztük az északi országok (Finnország és Észtország) és négy közép-kelet európai ország (Magyarország, Románia, Szerbia és Szlovákia), továbbá három, Magyarországgal szomszédos, országban az ott élő magyar kisebbség körében is alkalmaztuk a jelzett kérdőívünket.

Kulcsszavak

Üzleti etika. Etikai idealizmus. Etikai relativizmus. Közép-európai országok.

Bevezetés

Az etika meghatározására több definíciót is találunk. Pojman (2002) szerint az etikára szükség van, mert:

1. összetartja a társadalmat,
2. türelmesebbé, kitartóbbá teszi az embereket,
3. segíti az emberi "virágkor" elérését,
4. feloldja igazságosan az érdekkonfliktusokat,
5. meghatározza a jót és a rosszat, a jutalmat és büntetést és bűnösséget.

Spence and Van Heekeren (2005) szerint az etika nem más, mint olyan meghatározó szabályok, elvek, értékek és tulajdonságok sora, melyek megmutatják és leírják az intraperszonális és interperszonális viselkedés jegyeit, az emberek közötti és magukkal szembeni magatartást

Ferrel és Fraedrich (1997) véleménye szerint az etikai kérdések olyan problémákat, szituációkat, vagy lehetőségeket jelentenek, melyek elvárják az embertől és szervezettől, hogy válasszon a néhány olyan cselekedet közül, melyek jónak vagy rossznak ítélnék. Gini (2004) az etikát az értékek mérésének és meghatározásának tekinti, mert a teljes élet értékekkel teli.

Az egyéni etikai filozófiák a hagyományos orvosi, teleológiai, és más etikai kétkedések elméletein alapulnak. Ebben az összefüggésben az etikai filozófiákat úgy is definiálhatjuk, ha az egyének akár magasan akár alacsonyán ítélik az idealizmus és relativizmust. (Bass, et al., 1998).

Anyagok és módszerek

Az etikai pozíció elmélet (EPT) szerint az egyének személyes és erkölcsi filozófiái befolyásolják ítéleteiket, cselekedeteiket és érzelmeiket erkölcsileg érintett helyzetekben (Forsyth et al., 2008). Ez az elmélet két dimenziót emel ki: az idealizmust és relativizmust. Az idealizmus és a relativizmus jelentős szerepet játszanak az etikai elmélet fejlesztésében, az etikai ideológia megmagyarázza a különbségeket az egyének morális ítéletében (Forsyth 1980, 1992). Az idealista egyén az erkölcsi szabályok abszolút fontosságát hangsúlyozzák, ezzel szemben a relativisták megpróbálják elkerülni az egyetemes erkölcsi szabályokat.

A legtöbb relativista egyén úgy gondolja, hogy az erkölcsi cselekedetek a szituációk jellegétől függenek (Forsyth, 1992). Az erősen relativista jegyeket hordozó egyének visszautasítják az egyetemes erkölcsi elveket, de az idealista egyének elfogadják azokat etikai döntéseik során. (Bass et al., 1998).

Az idealisták úgy hiszik, hogy a jó eredmények mindenki számára elérhetőek morálisan helyes cselekvéseknek köszönhetően (Forsyth 1980). A nem idealisták szerint morálisan helyes cselekvések is vezethetnek negatív következményekkel járó eseményekhez. Az idealizmus egy skálán azt méri, hogy egy cselekedet következménye mennyire fontos az egyén számára. (Hartikainen és Torstila, 2004). Az idealizmus és relativizmus metszéspontjánál 4 erkölcsi filozófiát határozhatunk meg. magas idealizmus / alacsony relativizmus (abszolútisták), magas idealizmus / magas relativizmus (helyzetfüggők), alacsony idealizmus / alacsony relativizmus (szubjektivisták) és alacsony idealizmus / magas relativizmus (kifogás kereseők) (Forsyth, 1980, Forsyth et al 2008). Annak ellenére, hogy az etikai ideológiák elkülönülnek a gyakorlati viselkedéstől néhány helyzetben mégis összekapcsolódnak. Az abszolútisták hajlamosak a legszigorúbb erkölcsi ítéletekkel és a legmagasabb etikai attitűdökkel rendelkezni, míg a szubjektivisták a legenyhébb erkölcsi ítéletekkel (Hartikainen és Torstila, 2004).

Kutatásunk során D. R. Forsyth által kifejlesztett *Etikai Pozíció Kérdőív (EPQ)* magyar, román és szerb nyelvű változatát használtuk. A kérdőív kitöltése során a válaszadóknak egy 1-5-ig terjedő skálán kellett értékelnie az egyes állításokkal kapcsolatos egyetértését.

- 1 – egyáltalán nem értek egyet,
- 2 – nem értek egyet,
- 3 - semleges, közömbös,
- 4 – egyet értek,
- 5 – teljes mértékben egyet értek.

A válaszadóknak összesen 20 állítással kapcsolatban kellett véleményt alkotniuk. Az első 10 item (1-10) az idealizmus szintjét, míg a második 10 (11-20) a relativizmus szintjét méri. Minél inkább erősebb az egyetértés, azaz magasabb pontot ad a válaszadó annál inkább mutat idealista vagy realista jegyeket.

Az elemzés során függő változónak tekintettük az idealizmus és relativizmus skálákat. A két skála alfa értéke a belső megbízhatóság szempontjából az idealizmus esetében: 0,77 a relativizmus esetében 0,76. A két érték viszonylag megbízhatónak tekinthető a felvett mintán.

Az elemzés lefolytatásához 7 független változót is figyelembe vettünk:

- Nem (férfi; nő)
- Kor: (0-25; 26-45; 46-)
- Munkatapasztalat ideje (0-5; 6-10; 11-)
- Munkatapasztalat helye (közsféra, magánszféra, mindkettő, egyik sem)
- Nemzetiség (magyar, szlovák, szerb, román)
- Állampolgárság (észt, finn.magyar, szlovák, szerb, román) [a kettős állampolgárságot a kutatás során nem vettük figyelembe]
- Nemzetiség – Állampolgárság kombinációja (észtek, finnek, magyarországi magyarok, szlovákiai magyarok, szerbiai magyarok, romániai magyarok, szlovákiai szlovákok, szerbiai szerbek, romániai románok)

A függő és független változók közötti kapcsolatot varianciaanalízis segítségével vizsgáltuk. A becslés biztonságát 95%-on a hibát 5%-on határoztuk meg. Vizsgáltuk továbbá a függő és független változók közötti kapcsolat erősségét az Eta értékek kiszámításával. Az elemzéseket az SPSS program segítségével végeztük.

Kutatás és eredmények

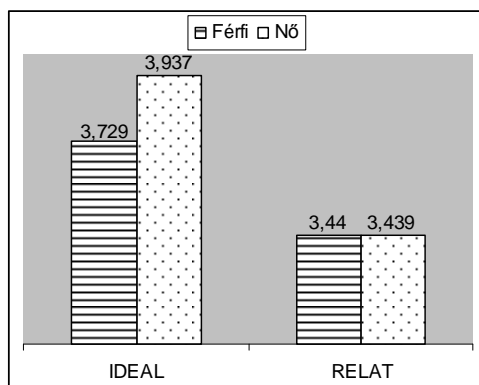
Az adatgyűjtést Észtországban, Finnországban, Magyarországon, Szlovákiában, Romániában és Szerbián végeztük. A felvett minta megoszlását az alábbi táblázat szemlélteti:

1. Táblázat. Válaszadók száma országok és nemzetiség szerint

Országok (Countries)	magyarok (HU)	románok (RO)	szerbek (SB)	szlovákok (SK)	finnek (FIN)	észtek (EST)	Összesen (Total)
Magyarország (HU)	268						268
Románia (RO)	96	25					121
Szerbia (SB)	66		119				185
Szlovákia (SK)	220			297			517
Finnország (FIN)					200		200
Észtország (EST)						326	326
Összesen (Total)	650	25	119	297	200	326	1617

Forrás: saját szerkesztés

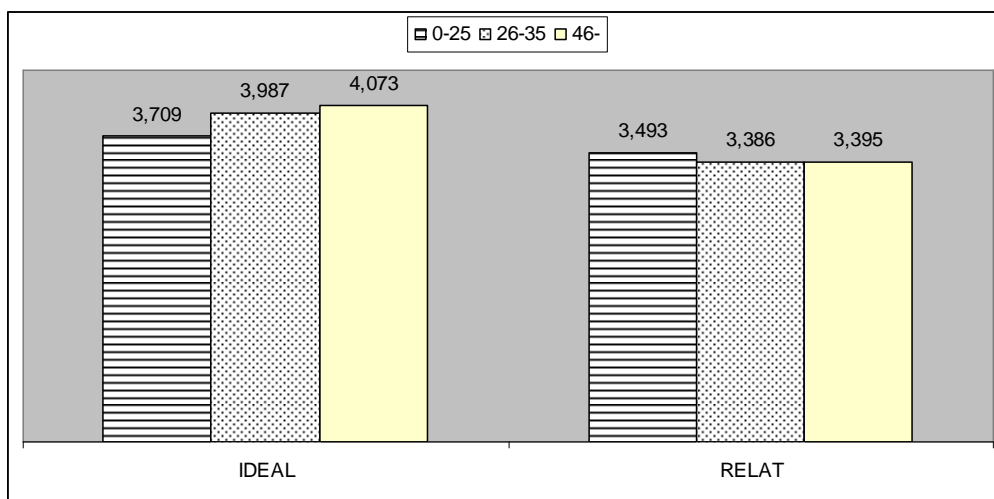
Az 1. ábrát vizsgálva elmondhatjuk, hogy a vizsgált minta esetében a nők átlagosan idealistábbak mint a férfiak, viszont a relativizmus szempontjából az átlagok megegyeznek. A varianciaanalízis az idealizmus esetében szignifikáns eltérést (0,000) mutatott az átlagok között, a relativizmus esetében (0,972) ez az eltérés nem mutatható ki. A kapcsolatok erősségét tekintve mindkét skála kapcsolata a nemmel gyengének tekinthető (Eta: 0,176 és 0,001)

1. Ábra. Az idealizmus és a relativizmus értékek alakulása a nem függvényében

Forrás: saját szerkesztés

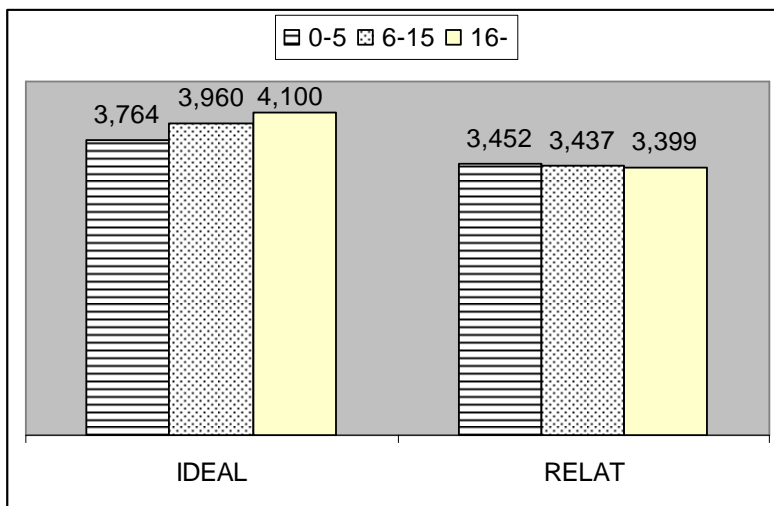
A 2. ábra az idealizmus és a relativizmus értékek alakulását mutatja a kor függvényében. Az ábra alapján elmondható, hogy az idősebbek idealistábbak, mint a fiatalabbak. A fiatalabbak pedig relativistábbak, mint az idősebbek. A kor előrehaladtával az idealizmus szintje növekszik, a relativizmus szintje pedig valamelyest csökken. Az átlagok eltérése szignifikáns (0,000 és 0,001) mindkét skála esetében. Azonban a kor kapcsolata, a szóráshányados értékek alapján az idealizmus (0,269) és a relativizmus (0,091) változóval gyengének tekinthető.

2. Ábra. Az idealizmus és a relativizmus értékek alakulása a kor függvényében

Forrás: saját szerkesztés

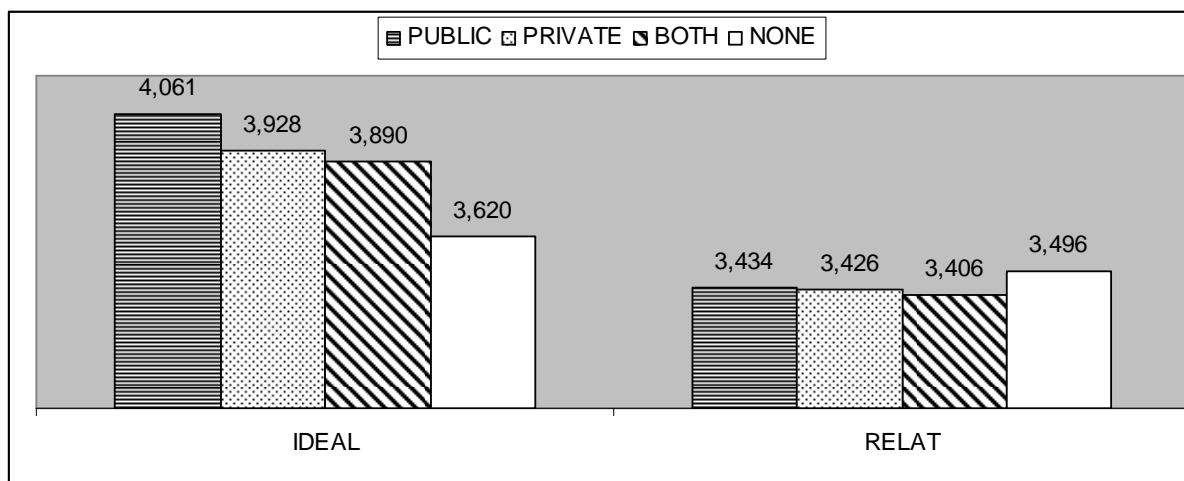
A 3. ábra az idealizmus és a relativizmus értékek alakulását szemlélteti a munkatapasztalat ideje függvényében. Az ábrát vizsgálva a felvett mintára vonatkozóan azt a megállapítást tehetjük, hogy a tapasztaltak idealistábbak, mint a kevésbé tapasztaltak. A kevésbé tapasztaltak relativistábbak, mint a tapasztaltak. Az átlagok közti eltérés mindkét skála esetében (0,000 és 0,001) szignifikáns. A függő és független változó közötti kapcsolat gyengének (0,241 és 0,036) tekinthető. Fontos azonban hangsúlyoznunk, hogy véleményünk szerint ez az összefüggés a korcsoportoknál megfigyelhető jelenségre vezethető vissza, vagyis akinek több munkatapasztalata van, az valószínűleg idősebb is.

3. Ábra. Az idealizmus és a relativizmus értékek alakulása a munkatapasztalat ideje függvényében

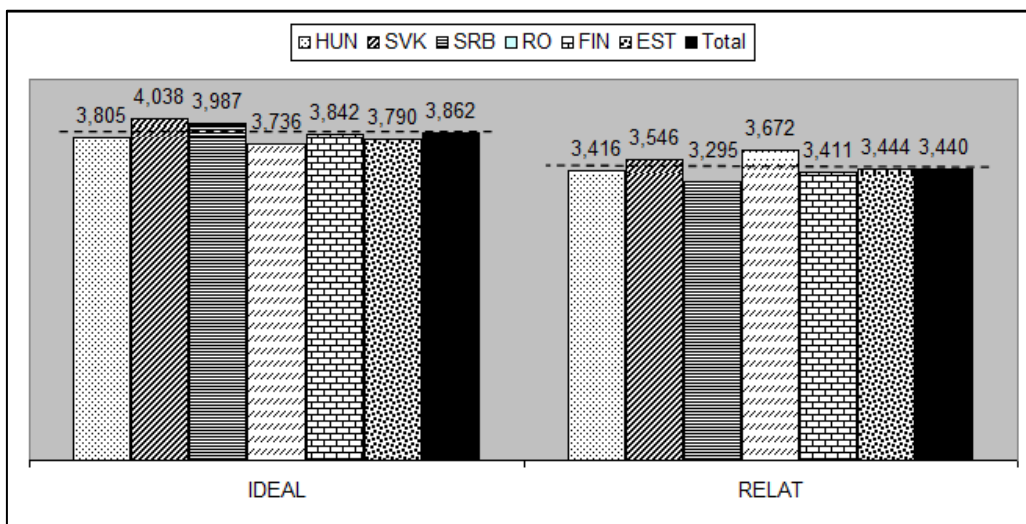
Forrás: saját szerkesztés

Az idealizmus és a relativizmus értékek alakulását a munkatapasztalat helye függvényében a 4. ábra mutatja. Az ábrát vizsgálva, a mintára vonatkozóan megállapíthatjuk, hogy akik csak a közszférában szereztek munkatapasztalatot idealistábbak, mint akik csak a magánszférában. Akik csak a közszférában szereztek munkatapasztalatot relativistábbak, mint akik csak a magánszférában. Akik mindkét szférában szereztek munkatapasztalatot kevésbé idealistábbak és kevésbé relativistábbak, mint akik csak a köz vagy a magánszférában szereztek munkatapasztalatot. A legkevésbé idealisták, akiknek nincs munkatapasztalata. A leginkább relativisták, akiknek nincs munkatapasztalata. Az utóbbi összefüggést szintén visszavezethetjük a kornál tapasztaltakra, hiszen azoknak, akiknek nincs munkatapasztalat főként fiatalok. Az átlagok közti eltérés az idealizmus skála esetében szignifikáns, a relativizmus esetében viszont nem szignifikáns (0,000 és 0,273), a független változóval való kapcsolatuk gyenge (0,246 és 0,054).

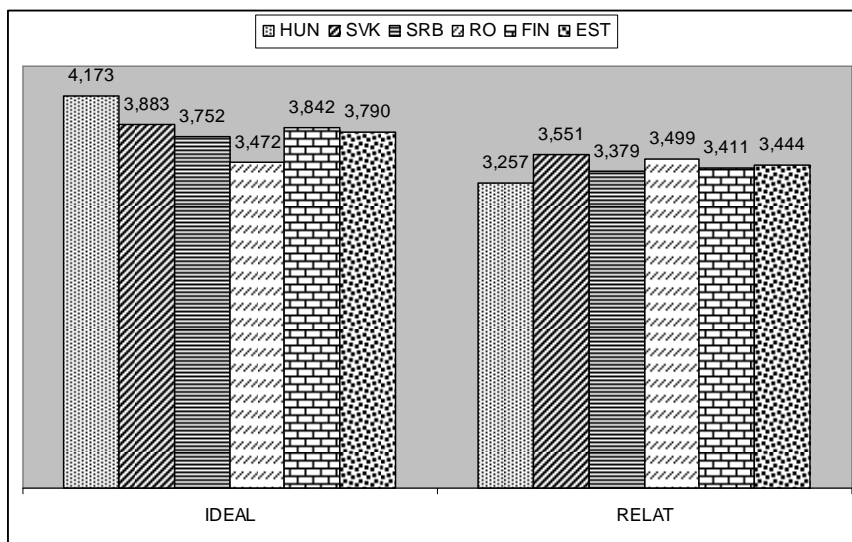
4. Ábra. Az idealizmus és a relativizmus értékek alakulása a munkatapasztalat helye függvényében

Forrás: saját szerkesztés

5. Ábra. Az idealizmus és a relativizmus értékek alakulása a nemzetiség függvényében
 Forrás: saját szerkesztés

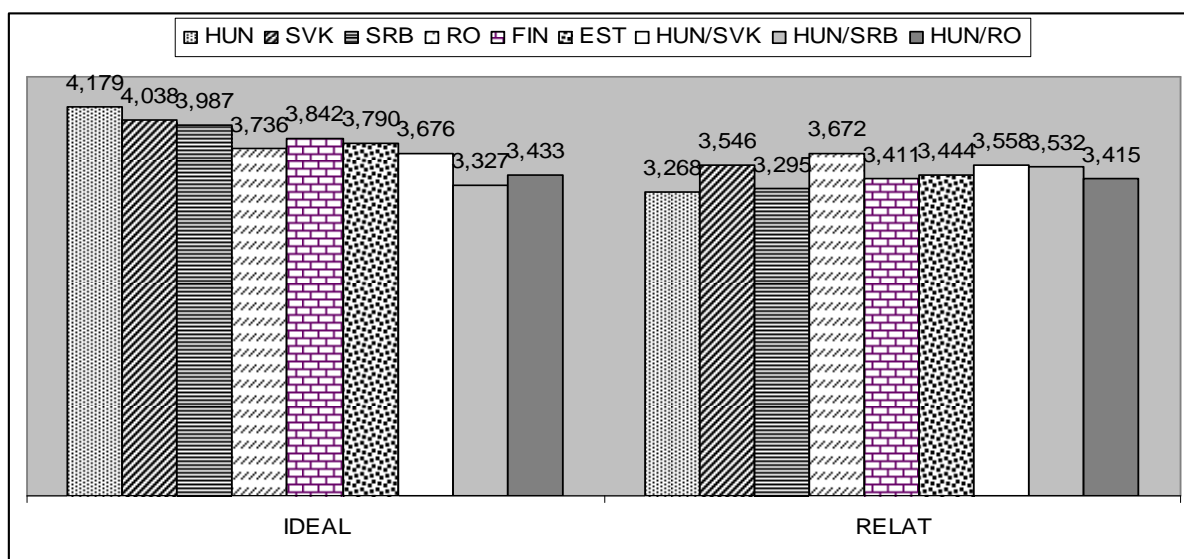
Az 5. ábra szemlélteti a nemzetiség kapcsolatát az idealizmus és a relativizmus skálákkal. A mintára vonatkozóan levonható, hogy a legidealistábbak a szlovák nemzetiségűek, őket követik a szerbek, finnek, magyarok, észtek és legvégül a románok. A legrelativistábbak a román nemzetiségűek, őket követik a szlovákok, észtek, magyarok, finnek és a szerbek. Mindkét skála esetében a varianciaanalízis szignifikáns (0,000 és 0,000) eltérést mutatott az átlagok között, azonban a változók kapcsolata gyengének tekinthető (0,171 és 0,121)

6. Ábra. Az idealizmus és a relativizmus értékek alakulása az állampolgárság függvényében
 Forrás: saját szerkesztés

A 6. ábra mutatja az állampolgárság kapcsolatát az idealizmus és a relativizmus skálákkal. A felvett mintára a következő megállapításokat tehetjük. A legidealistábbak a magyar állampolgárságúak, őket követik a szlovákok, finnek, észtek, szerbek, románok. A legrelativistábbak a szlovák állampolgárságúak, őket követik a románok, észtek, finnek, szerbek, magyarok. A varianciaanalízis eredménye alapján az idealizmus (0,000) és a

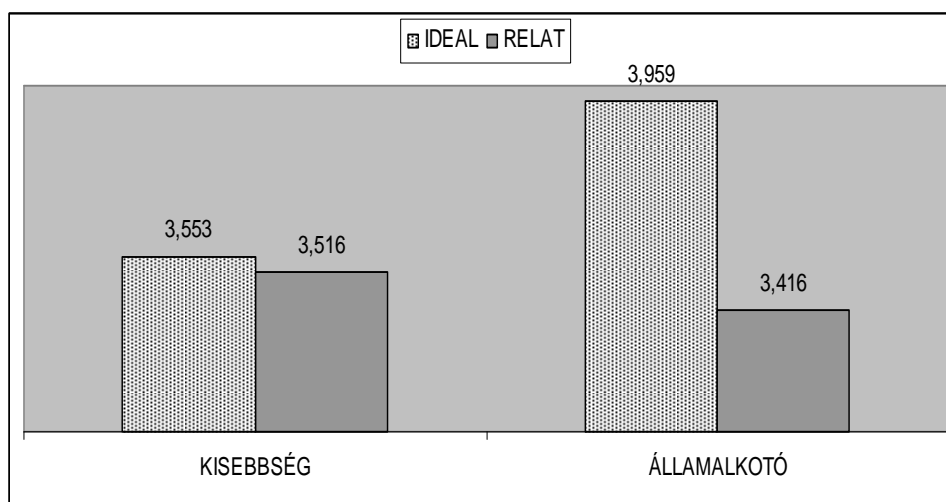
relativizmus (0,000) skálák esetében szignifikánsnak tekinthetőek. A kapcsolat erőssége az idealizmus és relativizmus esetében is gyenge (0,307 és 0,177) a függő és a független változók közt.

7. Ábra. Az idealizmus és a relativizmus értékek alakulása a nemzetiség/állampolgárság függvényében

Forrás: saját szerkesztés

Az idealizmus és a relativizmus értékek alakulását a nemzetiség/állampolgárság függvényében a 7. ábra szemlélteti. A diagram alapján a felvett mintára vonatkozóan a következő megállapításokat tehetjük. A legidealistábbak a magyarországi magyarok, őket követik a szlovákiai szlovákok, szerbiai szerbek, a finnek, az észtek, majd a romániai románok, szlovákiai magyarok, romániai magyarok, szerbiai magyarok következnek. A legrelativistábbak a romániai románok, őket követik a szlovákiai magyarok, szlovákiai szlovákok, szerbiai magyarok, észtek, romániai magyarok, finnek, szerbiai szerbek, magyarországi magyarok. Az átlagok közti eltéréseket a varianciaanalízis alapján szignifikánsnak tekinthetjük mindkét skála esetében (0,000 és 0,000). A változók közti kapcsolat az idealizmus esetében gyengén közepes (0,404), relativizmus esetében gyenge (0,188).

8. Ábra. Az idealizmus és a relativizmus értékek alakulása a kisebbségben élés és államalkotó nemzethez való tartozás függvényében

Forrás: saját szerkesztés

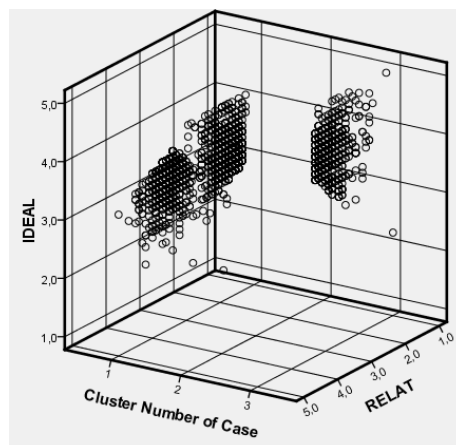
A kisebbségben élés és az államalkotó nemzet tagjaként élés függvényében az idealizmus-relativizmus átlagértékeket a 8. ábra mutatja. A kisebbségben élők kevésbé idealisták, de relativistábbak az államalkotó nemzet tagjaként élő személyeknél. Az átlagok közti eltéréseket a varianciaanalízis alapján szignifikánsnak tekinthetjük mindkét skála esetében (0,000 és 0,003). A változók közti kapcsolat az idealizmus esetében és a relativizmus esetében is gyenge (0,306 és 0,075).

Klaszterelemzés

A nagy minta miatt egy nem hierarchikus módszerrel, a K-közép módszerrel klaszterelemzést végeztünk (melyet megelőzött egy hierarchikus módszer lefuttatása is a klaszterszámok megállapításának céljából), hogy be tudjuk sorolni a minta elemeit olyan csoportokba, melyek az idealizmus és a relativizmus esetében is szignifikáns eltéréseket mutatnak az átlagok tekintetében és erős kapcsolatot is lehet mérni a varianciaanalízis során klaszterekbe tartozó elemek és az idealizmus és relativizmus átlagok közt.

Az elemzés során három klaszter alakult ki. A klaszterek a 9. ábrán látható módon ábrázolhatóak a térben, az ábra melletti táblázatban az elemszám és a klaszterátlagok kerültek ismertetésre az individualizmus és relativizmus tekintetében.

Klaszter	Elemszám	Átlagok	
		IDEAL	RELAT
1	545,000	3,244	3,512
2	599,000	4,219	3,861
3	473,000	4,121	2,822
Összesen	1617,000	3,861	3,399

9. Ábra. Klaszterátlagok és klaszterenkénti elemszám, a klaszterek a térben ábrázolva

Forrás: saját szerkesztés

Látható, hogy az 1. klaszter a legkevésbé, átlagon aluli idealista (3,244) és az átlag feletti relativista (3,512) elemeket tartalmazza. A 2. klaszter az átlagosan a legmagasabb idealizmus (4,219) és a legmagasabb relativizmus (3,861) értékekkel rendelkező elemeket tartalmazza. A 3. klaszter egy átlagban relatíve individualistának (4,121), viszont átlagban a legkevésbé relativistának (2,822) tekinthető elemek csoportját tartalmazza.

Az 1. csoportot az „inkább relativista”, a 2. csoportot az „individualista-relativista”, a 3. csoportot pedig az „inkább individualista” megnevezésekkel illelhetjük.

A lefuttatott varianciaanalízis során a mind az individualizmus, mind a relativizmus skálák esetében szignifikánsnak tekinthetjük az átlagok eltéréseit (0,000). A változók közti kapcsolat mindkét skálával az eddigiekhez mérten erősnek mutatkozik (Eta: 0,779 és 0,738).

A klaszterek a vizsgálatba bekerült csoportosító változókkal (a chi-négyzet próbák megerősítése alapján) az alábbiak szerint jellemezhetőek:

1) Inkább relativista: felerészben magyarok alkotják ezt a klasztert és a mintában szereplő magyar nemzetiségűek nagy hányada ide tartozik (40,1%), viszont elmondható, hogy a kisebbségben élő magyarok jelentős része tartozik ebbe a klaszterbe (57,6%), nem pedig a magyarországi magyarok. A klasztert főképp a 0-25 évig terjedő korcsoportba tartozók alkotják (65,5%), 0-5 év munkatapasztalattal rendelkezők (71%).

2) Idealista-relativista: ide tartozik a szlovák nemzetiségűek fele (51,7%), jelentős részben államalkotó nemzet tagjai alkotják (82,5%), inkább az idősebb és több munkatapasztalattal rendelkező személyek

3) Inkább idealista: ide tartozik a szerbek jelentős hányada (42%), jelentős részben államalkotó nemzet tagjai alkotják (87,8%), kisebbségiek alig tartoznak ebbe a csoportba, például a magyarországi magyarok közel fele, inkább az idősebb és több munkatapasztalattal rendelkező személyek tartoznak ide.

Befejezés

Zárásul hangsúlyozni szeretnénk, hogy a tanulmánynak nem célja, hogy az egyes morális beállítottságok között értékítéletet alkosson. Ahogyan a témával foglalkozó szakirodalom (Forsyth et al., 2008) is kifejti nincs jobb vagy rosszabb szemlélet. Továbbá igaz az is, hogy a kezelt minta sem reprezentatív. A mintára vonatkozóan levonhatóak bizonyos állítások és az elvégzett klaszterelemzés eredményeként három klasztert sikerült is kialakítani, melyek elemeinek átlagai szignifikáns eltéréseket mutatnak az idealizmus és relativizmus skálák átlagértékeihez mérten és a változók közti kapcsolat is erősnek mondhat. A klaszterek az inkább relativista, individualista, inkább relativista megnevezéseket kapták. Elsősorban a nemzetiség, a kisebbségi lét – államalkotás, életkor és a vele szoros kapcsolatban álló munkatapasztalat hossza alapján jellemezhetőek a klaszterek. Valószínűsíthetően más magyarázó tényezők is befolyással lehetnek még (pl. iskolai végzettség, jövedelemszint stb). Ebből kifolyólag nem tehetünk általános megállapítást valamennyi csoportra vonatkozóan. A kérdőívet kitöltők valamennyi minta esetében döntően a fiatalabb korosztályból kerültek ki. Elgondolkodtató az a kérdés, hogy a kor előrehaladtával az idealista-relativista szemlélet valóban átalakuláson, átrendeződésen megy végbe vagy pedig egy már egy tartós generációs eltérésnek lehetünk szemtanúi?

Irodalom

Alas, R., Gao, J., Carneiro, J. Connections Between Ethics and Cultural Dimensions. In: *Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics* 21(3). ISSN 1392-2785, 2010, p. 255-262.

Bakacsi, Gy., Takács, G. Where? and What? Changes of Organisational Cultures in 90s Years. (In Hungarian) In: *Vezetéstudomány* 29 (2). ISSN 0133-0179, 1998, p. 15-22.

Bass, K., Barnett, T., Brown, G. The moral philosophy of sales managers and its influence on ethical decision making. In: *Journal of Personal Selling & Sales Management* 18(2). ISSN 0885-3134, 1998, p. 1-17.

Bogićijević, B. Kulturna ograničenja teorija motivacije: Hercbergova higijensko-motivaciona teorija. In: *Economic Annals of Faculty of Economics* 153-4. ISSN 0013-3264, 2002, p. 87-96.

Cohen, J. R., Pant, L. W., Sharp, D. J. An examination of differences in ethical decision-making between Canadian business students and accounting professionals. In: *Journal of Business Ethics*, 30(4). ISSN 0167-4544, 2001, p. 319-336.

Dobos, F. Értékrend- és életmód változások az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai és vajdasági magyarság körében 1997-2011. [online]. 2011 [hivatkozva 2013]. Elérhető az interneten: <<http://www.kmkf.hu/tartalom/ertekrend.pdf>>.

Ferrell, O.C., Fraedrich, J. *Business Ethics, Ethical Decision Making And Cases*. (3rd ed.) Boston: Houghton Mifflin Company, 1997. ISBN 0395790840.

Forsyth, D. A taxonomy of Ethical Ideologies. In: *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(1). ISSN 0022-3514, 1980, p. 175-184.

Forsyth, D. Judging the Morality of Business Practices: The Influence of Personal Moral Philosophies. In: *Journal of Business Ethics*, 11(5–6). ISSN 0167-4544, 1992, p. 461-470.

Forsyth, D. R., O'Boyle, E. H., McDaniel, M. A. East Meets West: A Meta-Analytic Investigation of Cultural Variations in Idealism and Relativism. In: *Journal of Business Ethics*, 83(4). ISSN 0167-4544, 2008, p. 813-833.

Gilligan, C. *In a Different Voice*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1982. ISBN 0674445430.

Gini, A. Moral leadership and Business Ethics. In: Ciulla, J. B. (ed.) *Ethics, the Heart of Leadership* (2nd ed.). Westport: Praeger Publishers, 2004. ISBN 0-275-98248-3.

Glatz, F. 1995, 2006. *History of Hungarians* (In Hungarian). Budapest: Helikon and Alexandra Publishing House. ISBN 9632270703 (2006)

Halman, L.C.J.M. *The European Values Study: A Third Wave. Sourcebook of the 1999/2000 European Values Study Surveys*. Tilburg: EVS/WORC/Tilburg University, 2001. ISBN 9075001460.

Hartikainen, O., Torstila, S. Job-Related Ethical Judgment in the Finance Profession. In: *Journal of Applied Finance*, 14(1). ISSN 1534-6668, 2004, p. 62-76.

Hofstede, G., Hofstede, G.J. *Cultures and Organizations. Software of the Mind*. New York: McGraw-Hill, 2005. ISBN 0-07-143959-5.

Hungarians in the Slovak Republic. The Hungarian Minority in Slovakia and the Council of Europe. (1990-2004) (thesis). Budapest: Corvinus University. [online] [hivatkozva 2013]. Elérhető az interneten: <<http://www.slovakia.org/society-hungary2.htm>>.

Janićijević N. Uticaj nacionalne kulture na organizacionu strukturu preduzeća u Srbiji. In: *Ekonomski anali*, 156. ISSN 0013-3264, 2003, p. 45-66.

Jarjabka, Á. 2011. Similarities and Differences in Company Culture in Eastern-Europe. In: Poór, J. (ed.) *Trends and Tendencies in HRM in Eastern Europe* (In Hungarian). Budapest: Gondolat Publishing House, 2011, pp. 62-86. ISBN 978-963-693-281-7.

Jobbágy, I. Relations between Slovakia and the European International Organizations especially the Minority Issue. [online]. 2009 [cit. 2012-10-29]. Available on the internet: <http://phd.lib.uni-corvinus.hu/412/2/jobbagy_istvan_ten.pdf>.

Marques, P., Azevedo-Pereira, J. Ethical Ideology and Ethical Judgments in the Portuguese Accounting Profession. In: Journal of Business Ethics, 86(2). ISSN 0167-4544, 2009, p. 227-242.

Miller, L.W., Grodeland, B.A., Koshechkina, Y.T. A Culture of Corruption? Coping with Government in Post-Communist Europe. Budapest: Central European University Press, 2011. ISBN 963-9116-98-X-Cloth.

Pojman, L. P. Ethics, Discovering Right and Wrong (4th ed.) Belmont: Wadsworth Group, 2002. ISBN 978-1-111-29817-3.

Reuvid, J. Doing business with Hungary. London: Kogan Page, 2005. ISBN 1-905050-23-2

Şandor, S. D., Popescu, M. Religiosity and values in Romania. In: Transylvanian Review of Administrative Sciences, 22E. ISSN 1842-2845, 2008, p. 171-180.

Spence, E., Van Heekeren, B. Advertising Ethics. Upper Saddle River: Pearson/Prentice Hall, 2005. ISBN 9780130941213.

Statistical Office of the Slovak Republic. Population increases. [online]. 2011 [cit. 2013]. Available on the internet: <http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek_600/Demografia/Obyvatelstvo/grafy_mapy/2010/prirastky2010.pdf>.

Trevino, L. K., Katherine, A.N. Managing Business Ethics, Straight Talk About How To Do It Right. (2nd ed.) New York: John Wiley & Sons, 1999. ISBN 9780471246527.

A szerzők elérhetőségi címük

Prof. Dr. József Poór, CSc. Univerzita J. Selyeho, Ekonomická fakulta, 945 01 Komárno, Hradná ul. 21., Slovensko, poorj@selyeuni.sk.

PhDr. Imrich Antalík, Univerzita J. Selyeho, Ekonomická fakulta, 945 01 Komárno, Hradná ul. 21., Slovensko, antaliki@selyeuni.sk

Péter Kollár, Szent István University, 2100 Gödöllő, Páter Károly u. 1., Hungary, kollar.peter@gtk.szie.hu

Prof. Dr. Ruth Alas, Business School, Lauteri 3., 10114 Tallin, Estonia, ruth.alas@ebs.ee

Katalin Szabó, Szent István University, 2100 Gödöllő, Páter Károly u. 1., Hungary, szabo.katalin@gtk.szie.hu

Dr. Kinga Kerekes, PhD. Babes-Bolyai University, Mihail Kogalniceanu nr. 1, 400084 Cluj-Napoca, Romania, kinga.kerekes5@gmail.com

Online recenzovaný časopis

ISSN 1338-1598

Ágnes Slavic, Faculty of Economics of University Novi Sad, Segedinski put 9-11., 24000
Subotica, Serbia, slavica@ef.uns.ac.rs